

การศึกษาแนวทางการจัดการชีวิตของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ภายใต้บริบทเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

A STUDY ON LIFE MANAGEMENT OF CHILDREN AND ADOLESCENTS IN THE JUVENILE JUSTICE PROCESS WITHIN THE CONTEXT OF PRISONS AND DETENTION CENTERS IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ปิยวรรณ ทศนาญชลี^{1*}, ณัฐชา พุทแสง², แพรพิมพ์ สิลวานิช², อรรณา เส้นเกษ², กฤษดา นานชา²
Piyawan Thatsananchalee^{1*}, Natchana Bhutasang², Praepim Silavanich², Aranda Senkas², Kridsada Nancha²

¹คณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเมธาร์ธย์ ปทุมธานี ประเทศไทย

¹School of Health Science, Metharath University, Pathum Thani, Thailand

²โรงเรียนสอนศิลปะการปรุงอาหารไอเชฟ พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

²CHEF Culinary Art Cooking School, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: natchana.mook@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนวทางการนิศึกษา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตในชีวิต 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่เรือนจำ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก คัดเลือกกลุ่มเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้เลือกตามเกณฑ์คัดเข้า คือ มีประวัติเคยทำร้ายตนเองหรือผู้อื่น และได้รับความเห็นว่าเป็นกลุ่มเปราะบางพิเศษ แต่มีรูปแบบการปรับตัวและจัดการชีวิตของตนเองได้ดี จำนวน 12 คน มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์คัดเข้า โดยได้รับการอนุญาตให้ถ่ายทอดประสบการณ์กับผู้วิจัย 1-2 ชั่วโมง ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตในชีวิต 3 อันดับแรก 1) ครอบครัว 2) การศึกษา 3) สภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย นอกจากนี้พบว่า แนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่เรือนจำ ประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การเผชิญปัญหา การจัดการชีวิตที่ดีจะจัดแบ่งกลุ่มของปัญหาและจัดการทีละปัญหาลงตามลำดับ 2) การเบี่ยงเบนความสนใจจากเรื่องที่คิดมากหรือกังวล โดยเฉพาะช่วงเวลาวางช่วงเวลาที่เปิดให้ญาติมาเยี่ยม ทั้งนี้แนวทางการจัดการความคิดดังกล่าว คือการเลือกทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งจะช่วยลดเวลาที่สร้างความรู้สึกเชิงลบได้ 3) ดึงคุณค่าของตนเอง ใช้ความสามารถสร้างเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และ 4) การผูกมิตรสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบทุกรายจะรู้สึกหวาดกลัวเมื่อต้องโทษและอยู่ในเรือนจำครั้งแรก แต่จะรู้สึกดีขึ้นเมื่อได้พบเจอเพื่อนที่สามารถพูดคุยได้ หลังจากที่เพื่อนแนะนำการจัดการชีวิตแล้วทำให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีแนวทางการจัดการชีวิตเพื่อให้เกิดความอยู่รอดและมีภูมิคุ้มกันทางใจที่ดี

คำสำคัญ: การจัดการชีวิต, วิกฤตชีวิต, เยาวชน, กระบวนการยุติธรรม, จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This case study of qualitative research aims to 1) study the conditions that affect life and 2) study any process that was used to manage the life crisis of a person who was the first to enter prison. This research methodology used a case study method by in-depth interviews to collect

the data. Include criteria choosing children and youth who entered prison the first time and had been trying to hurt/ suicide themselves, so this group was special close surveillance, but they can manage their problem by themselves. The data was collected after the prison's officials allowed suggestions and analyze by content analysis. All 12 key informants were allowed to reflect management of life crises to the researcher for 1-2 hours. The results showed that the top 3 factors of life crisis are 1) family factors, 2) Educational factors, and 3) Living environment factors. However, the crisis management process consists of 4 directions: 1) Problem coping, we found that problem coping was the process of activating something problem by separating the problem into groups and solving each problem by sort. 2) Divert attention from the problem to another activity. These results found the times that affected increased negative situations were resting time and time for family visiting time because the prisoner would focus on this golden time. The variety of activities can support the prisoner to decrease negative time. 3) Think about their values and use their abilities to benefit others. 4) Positive relationships, almost all the informants were fearful when they entered the prison for the first time, but they felt better because of their friend. After they had friends who had experience in managing life crises so informant will get suggestion for survival and resilience.

Keywords: Life Management, Life Crisis, Youth, Justice Process, Ayutthaya Province

บทนำ

เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมที่อยู่ภายใต้เรือนจำและทัณฑสถาน ถือว่าเป็นช่วงวัยที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความเป็นอยู่ ความรู้สึก ภาวะจิตใจ รวมไปถึงการเข้าสู่สังคมใหม่พร้อมกับการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ทุกการก้าวพลาดของเด็กเหล่านี้ยังคงต้องดำเนินชีวิตต่อไป การเฝ้าระวังอย่างมีความหวังมีความแตกต่างกันตามระยะเวลาของการต้องโทษ ในบางรายเหลือโทษอีกเพียงไม่กี่วัน ในขณะที่บางรายอาจต้องโทษอีกยาวนานนับสิบปี เพราะฉะนั้นการปรับตัวเพื่อยอมรับต่อการดำเนินชีวิตที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าว ต้องอาศัยทักษะของการเผชิญต่อปัญหา ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดเชิงบวกเพื่อปรับตัวยอมรับต่อปัญหา เพื่อให้สภาวะทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ทักษะสังคมยังคงอยู่ในภาวะสมดุลและเป็นทุกขั้นน้อยที่สุด ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้มุ่งค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตชีวิตและแนวทางการจัดการ เพราะชีวิตของเด็กและเยาวชนในการต้องโทษครั้งแรกสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจที่มีความเครียดต่อการปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ในเรือนจำ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาถือเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีการรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรมจำนวนมาก โดยพิจารณาจากสถิติของผู้ต้องขังที่มีการสำรวจในวันที่ 1 กรกฎาคม 2566 พบนักโทษในเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา มีจำนวน 1,333 คน ทัณฑสถานบำบัดพิเศษพระนครศรีอยุธยาจำนวน 1,497 คน, เรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 2,045 คน, ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา จำนวน 844 คน (กรมราชทัณฑ์, 2566) จากสถิติกรมพินิจฯ ที่สำรวจในช่วงปี พ.ศ. 2564 - 2565 พบว่าคดีที่เกิดขึ้นในกลุ่มเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่ผู้กระทำความผิดเป็นนักเรียน/ ผู้ฝึกงานมากที่สุด จำนวน 4,036 คดี คิดเป็นร้อยละ 33.10 ของคดีทั้งหมด รองลงมาเป็นผู้กระทำความผิดที่ว่างงาน จำนวน 3,752 คดี คิดเป็นร้อยละ 30.77 (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2565) สอดคล้องกับผลการลงสำรวจพื้นที่ก่อนทำวิจัย ในช่วงเดือน สิงหาคม 2565 พบว่า สถิติจากสถานพินิจฯ มีค่าเฉลี่ยแรกรับเด็กและเยาวชน 12 รายต่อวัน ในขณะที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนฯ จำนวนเฉลี่ย 20 รายต่อวัน และสิ่งที่เจ้าหน้าที่ต้องระมัดระวังมากขึ้น คือ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำ

ผิดครั้งแรกนี้จะมีผลร้ายสูง เพราะต้องเผชิญวิกฤตของชีวิตครั้งใหญ่ของชีวิต บางรายมีความพยายามฆ่าตัวตาย ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการวิกฤตของชีวิตเพื่อสร้างโอกาสและสร้างคุณค่าให้กับตนเองถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชีวิตในภาวะวิกฤตพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการปัญหาที่สำคัญ ประกอบด้วย การให้อภัยต่อตนเองและการให้อภัยจากผู้อื่น การให้อภัย การดึงคุณค่าในตนเอง และการพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งที่ทำให้เกิดความเครียด อารมณ์เชิงลบจนนำไปสู่การเกิดวิกฤตของชีวิตซ้ำไปซ้ำมา (สิริพร สมบูรณ์บุณธ, 2560); (ปิยวรรณ ทศนาญชลี และคณะ, 2559) โดยผลการวิจัยของ ภาวนิดา รักกลิ่น ที่สรุปว่าการเผชิญปัญหาที่มีประสิทธิภาพต่อการจัดการภาวะวิกฤตคือ การมีสติในการแก้ปัญหา การวางแผนในการใช้ชีวิตส่วนตัว การระบายความรู้สึกและคิดบวก มีการปรับตัวได้ คือ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง เข้าใจต่อสถานการณ์ ใช้วิธีคิดเชิงบวกและบริหารความเครียด (ภาวนิดา รักกลิ่น, 2565) ดังนั้นในการศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการชีวิต (Life Management) ของกลุ่มเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ภายใต้บริบทเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจง ต้องอาศัยการถ่ายทอดจากผู้ที่มีประสบการณ์ ได้รับความจากผู้ที่เป็นเจ้าของประสบการณ์โดยตรง ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงเลือกใช้แนวทางการศึกษากรณีศึกษา (Case study) เป็นแนวทางหลักเพื่อใช้ในการศึกษากับผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการชีวิตในภาวะวิกฤตต้องโทษคุมขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ต้องขังเหล่านี้ให้เกิดภูมิคุ้มกันทางใจในระยะแรกหรือเพื่อบรรเทาเข้าสู่เรือนจำ ลดสถานการณ์การพยายามฆ่าตัวตายในเรือนจำ ลดสถานการณ์การทะเลาะวิวาทหรือก่อเหตุไม่พึงประสงค์ภายในเรือนจำ และช่วยให้ผู้ต้องขังเกิดสุขภาวะที่ดี ปรับตัวได้เร็วมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเกิดวิกฤตในชีวิตของผู้ต้องขังเด็กและเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่เรือนจำของผู้ต้องขังเด็กและเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ตามแนวทางกรณีศึกษา (Case study) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 12 คน โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การขออนุญาตเก็บข้อมูลกับหน่วยงาน พร้อมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ กระบวนการเก็บข้อมูลและการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล
2. พัฒนาเครื่องมือการเก็บข้อมูล ในการศึกษานี้ใช้แนวคำถามเป็นเครื่องมือสำหรับการตั้งคำถามสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การอธิบายสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตของชีวิตในกรณีเข้าสู่เรือนจำครั้งแรก 2) การอธิบายถึงแนวทางหรือวิธีการในการจัดการวิกฤต หรือความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตหลังเข้าสู่เรือนจำแล้ว พร้อมทั้งยกตัวอย่างปัจจัยสนับสนุนให้สามารถจัดการชีวิตได้ ซึ่งการตั้งแนวคำถามดังกล่าวมีไว้เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยคณะผู้วิจัยได้จัดทำประโยคคำถามย่อยที่เป็นคำพูดไม่เป็นการเข้าใจง่าย และทดลองนำไปตั้งคำถามกับกลุ่มเด็กและเยาวชนก่อนนำมาใช้ในกระบวนการเก็บข้อมูลจริง พร้อมทั้งส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ นักพฤติกรรมศาสตร์ นักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่ เป็นผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวคำถามและประโยคตัวอย่าง

3. คัดเลือกกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์คัดเข้า โดยขอให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์แต่ละพื้นที่เป็นผู้เลือกกรณีศึกษาที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์คัดเข้าที่กำหนดไว้ ได้แก่ อายุไม่เกิน 25 ปี, ต้องโทษเป็นครั้งแรก, มีประวัติการฆ่าตัวตายหรือทะเลาะวิวาทหลังจากเข้าสู่เรือนจำหรือเป็นกลุ่มที่ได้รับการวินิจฉัยให้เฝ้าระวังพฤติกรรมเป็นพิเศษ เป็นต้น

4. สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลโดยใช้แนวคำถามปลายเปิด ใช้เวลา 1 - 2 ชั่วโมงต่อคน มีประเด็นสำคัญ ประกอบด้วย การอธิบายเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดจุดเปลี่ยนของชีวิตในครั้งนี้, การอธิบายถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตของชีวิต, อธิบายแนวทางและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการชีวิตในระยะแรกของการเข้าสู่เรือนจำ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมในระหว่างที่ผู้วิจัยอยู่ในพื้นที่

5. การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลเป็นการตรวจสอบด้วยตนเอง (Member check) เนื่องจากข้อจำกัดด้านการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยไม่สามารถใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียงได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่จดบันทึกมาอ่านให้ผู้ให้ข้อมูลฟังในกรณีที่ไม่สามารถอ่านได้ ร่วมกับการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากข้อมูล 2 แหล่ง คือ เจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถาน และเพื่อนผู้ต้องขัง

6. วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกข้อมูลและนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการอ่านข้อมูลเข้าไปซ้ำๆ และผู้วิจัยได้ลงรหัส (Coding) ข้อมูลที่มีความคล้ายคลึงกัน จากนั้นจึงจัดแยกหมวดหมู่ (Categories) และนำมาเขียนเป็นผลการวิจัย

พื้นที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่ดำเนินการวิจัยที่ใช้ในครั้งนี้ คือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการทั้งสิ้น 6 พื้นที่ ได้แก่ เรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา ทัณฑสถานบำบัดพิเศษพระนครศรีอยุธยา ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนพระนครศรีอยุธยา

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการทั้งสิ้น 13 เดือน โดยแบ่งเป็นช่วงการศึกษา ลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พัฒนาเครื่องมือและประสานงานเป็นระยะ 4 เดือน ดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 9 เดือน ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2565 - สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและเกณฑ์คัดเข้า

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมจำนวน 12 คน กำหนดเกณฑ์คัดเข้า คือ

- 1.1 ผู้ต้องขังเด็กและเยาวชน อายุไม่เกิน 25 ปี สัญชาติไทย ปัจจุบันถูกตัดสินโทษคุมขังและอยู่ในเรือนจำ ทัณฑสถาน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 1.2 เป็นผู้ต้องขังที่เคยต้องโทษในเรือนจำเป็นครั้งแรก
- 1.3 ผู้ให้ข้อมูลมีความสมัครใจให้ข้อมูล
- 1.4 ผู้ให้ข้อมูลที่มีประวัติที่ได้รับการวินิจฉัยสภาพจิตใจ อยู่ในกลุ่มเฝ้าระวังพฤติกรรม เช่น เคยมีประสบการณ์การฆ่าตัวตายหรือทะเลาะวิวาทหลังต้องโทษไม่เกิน 2 สัปดาห์ เคยได้รับการประเมินว่ามีปัญหาด้านสภาพจิตใจจากแพทย์ของเรือนจำ เป็นต้น

1.5 เป็นผู้ที่ไม่ได้รับความเห็นจากเจ้าหน้าที่ว่าสามารถจัดการอารมณ์ สภาพจิตใจ และปรับพฤติกรรมให้สามารถใช้ชีวิตในเรือนจำได้อย่างสมดุล ดังเช่น สามารถยอมรับ ปรับตัวได้ อยู่ในระเบียบวินัย ไม่เคยถูกทัณฑ์บนอันเกิดจากพฤติกรรมเชิงลบของตนเอง เป็นต้น

ในกระบวนการคัดเลือกนี้จะได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่และ/หรือผู้บริหารเรือนจำ รวมถึงใช้หลักฐานด้านเอกสารบันทึกประวัติการกระทำความผิดพิจารณาร่วมด้วย เพื่อลดความอคติในการคัดเลือก

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ในการดำเนินโครงการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดถือความปลอดภัยและปกป้องสิทธิของผู้ให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ การเริ่มสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทุกครั้งต้องได้รับความอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ในฐานะของผู้ปกครองของเด็ก รวมถึงการชี้แจงวัตถุประสงค์ กระบวนการเก็บข้อมูล ระยะเวลา ผลกระทบและสิทธิของผู้ให้ข้อมูลทุกครั้ง หลังจากได้รับความยินยอมแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มดำเนินการเก็บข้อมูลโดยมีเจ้าหน้าที่อยู่ด้วยตลอดกระบวนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยไม่มีการบันทึกภาพและเสียงเนื่องจากเป็นกฎข้อห้ามในการนำเครื่องมือสื่อสารทุกชนิดเข้าเรือนจำ จึงใช้เพียงการจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์และให้ผู้เป็นเจ้าของข้อมูลเป็นผู้ตรวจสอบด้วยตนเอง โดยการเผยแพร่ครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เพียงรหัสเพื่อเป็นนามสมมติ ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่นำไปสู่การสืบหาได้ว่าเป็นผู้ใด

ผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ ประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตในชีวิต 2) ค้นหาแนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่เรือนจำ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก คัดเลือกกลุ่มเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดหมวดหมู่ของรหัสแบ่งเป็น 2 หมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อเกิดวิกฤตในชีวิตของผู้ต้องขังเด็กและเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาทั้ง 12 รายแบ่งออกเป็นเพศชาย 8 คน เพศหญิง 3 คน และเพศทางเลือก 1 คน อายุอยู่ระหว่าง 16 - 25 ปี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตในชีวิตในกลุ่มผู้ต้องขังเด็กและเยาวชนใน 3 ลำดับแรก ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยด้านครอบครัว ผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองหลังจากเกิดจุดหักเหในครอบครัว เช่น ผู้ปกครองเสียชีวิตกะทันหันหรือแยกทางกัน เปลี่ยนแปลงผู้ปกครอง ผู้ปกครองตกงาน เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้ถูกเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมาก่อน

1.2 ปัจจัยด้านการศึกษา ผลการสัมภาษณ์พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่สามารถศึกษาได้ตามเกณฑ์ ส่วนหนึ่งเกิดจากการติด 0, ร. แล้วไม่ได้แก้ไขให้ผ่าน ทำให้สะสมมากขึ้นจนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลีกเลี่ยงออกจากโรงเรียน โดยผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่าตนเองติด ร. ทั้งหมด 14 วิชาทำให้ไม่ได้รับวุฒิการศึกษาและไม่สามารถไปศึกษาต่อในสายวิชาชีพได้ นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนไม่เป็นมิตรกับตนเอง เช่น มีประสบการณ์ถูกกลั่นแกล้งในโรงเรียน ไม่เป็นที่ต้องการของกลุ่มเพื่อน โรงเรียนให้ความสำคัญกับด้านวิชาการและละเลยการยอมรับต่อในความสามารถด้านอื่น ๆ

“ผมไม่ชอบโรงเรียน ไม่ชอบครู เพราะหาว่าผมเป็นเด็กที่ไม่ดี บอกเพื่อนทุกคนอย่างมาคุยกับผม เขาว่าผมโง่ ใจผมคิดแค่ถ้าไปเรียนต่อที่อื่นได้ก็คงดี แต่มาติดคุกซะก่อน ผมก็เลยไม่จบ แล้วก็คงไม่กล้าเข้าไปขอแก้เกรดกับครูหรอก ผมคงต้องหางานทำเลย” (ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 6, 2566)

1.3 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความขัดแย้ง มีความรุนแรงและมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ แม้จะไม่พบว่ามี การแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน แต่สภาพแวดล้อมรอบบ้านหรือภายนอกโรงเรียนทำให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้พบเห็นการค้าขายยาเสพติดอย่างชินตา ผู้ปกครองเสพยาโดยให้เหตุผลว่าเป็นการเพิ่มผลกำไรในการทำงานด้านเกษตรกรรมหรือรับจ้าง

เป็นต้น จากปัจจัยดังกล่าวผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มองเห็นข้อดีของการกระทำความผิด เช่น สามารถหารายได้และส่งผลเสียตัวเองเรียนได้ จะมีชีวิตที่ร่ำรวยและได้ในสิ่งที่ปรารถนา เป็นต้น

“หนูสู้ชีวิตมาตลอดนะพี่ แล้ววันหนึ่งหนูพลาดท้องกับพ่อของลูกหนู เขาทำงานเป็น รปภ. เงินเดือนก็ไม่ได้เยอะ แต่หนูมีลูกค่าใช้จ่ายมันเลยหลายทาง ก็ไม่พอจ่ายหนี้ เจ้าหนี้เขาก็มาทวงทุกวัน ๆ หนูเองนี่แหละเลยไปขอเพื่อนแบ่งยามาขายเพราะอยากช่วยแบ่งเบา ขายได้สักพักหนูก็ว่ามันรายได้ดี ก็ขอรับยามาเพิ่ม ก็ไปขอเพื่อนบอกว่าเงินไม่พอเพื่อนก็ช่วยหนู ช่วงนั้นก็ดีเลยเพราะว่ามีเงินมาเลี้ยงลูก แต่สุดท้ายหนูถูกล่อซื้อ 400 เม็ด ชีวิตหนูพังเลย ทุกวันนี้หนูคิดถึงแต่ลูก” (ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 9, 2566)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตของชีวิตในกลุ่มผู้ต้องขังเด็กและเยาวชน ใน 3 ลำดับแรก ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านครอบครัว 2) ปัจจัยด้านการศึกษา 3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย

2. แนวทางการจัดการชีวิตของผู้ต้องขังเด็กและเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลถึงแนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่เรือนจำ ผลการศึกษาบริบทเฉพาะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่าในระยะแรกของการเข้าสู่เรือนจำจนถึงระยะเวลา 3 เดือน เป็นช่วงที่ผู้ต้องขังเพศหญิงมีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่เป็นอย่างมาก จากการสอบถามพบว่า 2 คนในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เคยมีความพยายามในการฆ่าตัวตายมาก่อน เนื่องจากยังรับต่อสภาพการดำรงชีวิตอยู่ในเรือนจำไม่ได้ มีจิตใจห่อเหี่ยว โดยมีสาเหตุมาจากการคิดถึงคนรัก คิดถึงลูกและครอบครัว สอดคล้องกับการให้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ผู้คุมที่พบว่า เพศหญิงที่เข้าใหม่ปรับตัวได้ช้าและมีสถิติการทำร้ายตัวเองหรือพยายามฆ่าตัวตายมากกว่าเพศชาย ในขณะที่กลุ่มเพศชายที่ยังไม่สามารถปรับตัวได้จะมีสถิติการก่อเหตุทะเลาะวิวาทและติดพันบนสูงกว่าเพศหญิง

“การเข้ามาอยู่ในนี้ทำให้เรารู้ว่าใครรักเราบ้าง อย่าคิดอะไรสั้น ๆ แบบหนู หนูเสียโอกาสกับลูกของหนู ไม่สามารถอยู่ในวันสำคัญของลูกได้เลย อย่างวันแม่เหมือนปีก่อนหนูได้รางวัลแม่ดีเด่นนะ ตอนนั้นหนูกลัวมาก กลัวว่าเพื่อนจะแกล้ง จะล้อลูกของหนู หนูรับไม่ได้เลย หนูร้องไห้ทุกวันคิดถึงลูก พอถึงวันแม่ปีนี้หนูก็ร้องไห้เพราะว่าหนูไม่สามารถไปอยู่กับลูกได้” (ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 9, 2566)

จากข้อมูลผู้วิจัยได้ศึกษาถึงแนวทางการจัดการชีวิตของผู้ต้องขังเด็กและเยาวชนเพื่อให้เกิดการปรับตัว พบว่าแนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่เรือนจำ มีเป้าหมายเพื่อการปรับตัวให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ตนเองไม่คุ้นเคย โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดครั้งแรกจะไม่มีเพื่อนที่รู้จักในเรือนจำเหมือนกลุ่มกระทำความผิดซ้ำ ดังนั้นจึงมักอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องอยู่คนเดียว ยังไม่สามารถเรียนรู้เรื่องกฎระเบียบได้ ผลการศึกษพบว่าวิธีการที่ผู้ต้องขังเด็กและเยาวชนได้นำมาใช้จัดการเมื่อเข้าสู่เรือนจำ ประกอบด้วย

2.1 การเผชิญปัญหา จากผลการศึกษาสามารถแบ่งปัญหาหลักที่ต้องเผชิญออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ปัญหาเรื่องการปรับตัวใช้ชีวิตภายในเรือนจำ และปัญหาด้านการสู้คดี จากการเข้าพื้นที่ของคณะผู้วิจัยได้สังเกตว่า กลุ่มแรกปรับที่มีปัญหาด้านสภาพจิตใจนอกจากมีความกังวลใจเรื่องการใช้ชีวิตแล้ว ยังมีอีกหลายรายที่สะท้อนว่าตนเองต้องการสู้คดี แต่มีความกังวลว่าจะได้รับโทษเป็นเวลานาน ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลที่มีการจัดการชีวิตที่ดีจะยังไม่ยอมแพ้ คือ ยอมรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในแต่ละวันให้ได้ บางรายสะท้อนว่าตนเองยังมีความเชื่อว่าการอยู่ในที่แห่งนี้จะได้รับความเมตตาจากเจ้าหน้าที่และเพื่อน สะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจเผชิญปัญหาจะสามารถผ่านพ้นได้เพราะยังมีที่พึ่งพิง ดังเช่น เจ้าหน้าที่และเพื่อน

2.2 การเบี่ยงเบนความสนใจ ผู้ให้ข้อมูลที่มีการจัดการต่อปัญหาที่ดีจะใช้แนวทางการเบี่ยงเบนความสนใจไปจากเรื่องที่คิดหรือกังวล จากการเก็บข้อมูลพบว่าในระยะแรกผู้ให้ข้อมูลจะมีความคิดสับสน ไม่

สามารถหยุดความคิดในหัวสมองได้ และคิดหลายเรื่องในเวลาเดียวกัน โดยพบว่าช่วงเวลาเกิดความคิดความเครียดดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นเวลานอนพัก ช่วงเวลากลางวันที่ไม่ได้ทำกิจกรรมใด ช่วงเวลาที่เปิดให้ญาติมาเยี่ยม กลุ่มเหล่านี้จะมีการเฝ้าคอยและจดจ่ออยู่กับการมาเยี่ยมของญาติตนเอง จากการเข้าพื้นที่ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่ง ตีใจอย่างมากเมื่อมีญาติมาเยี่ยม หลังสิ้นเสียงประกาศขอให้เข้าพบญาติ ผู้ให้ข้อมูลรายนี้ได้ถามเพื่อนว่า เขาหุฬาดหรือไม่ และทำสีหน้าตกใจเพราะตลอด 2 ปีที่ผ่านมาไม่เคยมีใครมาเยี่ยมเขาเลย และวิ่งไปพร้อมกับผ้ากั้นเบื่อนเนื่องจากกำลังฝึกอาชีพการทำอาหารอยู่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาว่าง ช่วงเวลาที่เปิดให้ญาติมาเยี่ยม และช่วงเวลานอนเป็นช่วงเวลาที่ทำให้ผู้ต้องขังมีความคิดกังวล เครียด เฝ้าคอย วนเวียนอยู่ภายในหัวคิด ดังนั้นแนวทางการจัดการความคิดดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลทุกรายเลือกทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ปล่อยให้ตนเองต้องอยู่เฉย เช่น การหาหนังสืออ่าน การช่วยงานในโรงครัว ส่วนซักรีด ปลูกผัก หรือหน่วยฝึกวินัย เป็นต้น

2.3 การตั้งคุณค่าของตนเอง จากแนวทางการเบี่ยงเบนความสนใจดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีการจัดการโดยตั้งคุณค่าของตนเอง เช่น ก่อนการต้องโทษผู้ให้ข้อมูลเคยเป็นแม่ครัวและเปิดร้านขายอาหารตามสั่ง จะเลือกไปทำงานในโรงครัว และปรับปรุงรสชาติอาหารให้เพื่อนนักโทษได้ทาน พร้อมกับหาเมนูใหม่ๆ มาทำทานร่วมกัน เป็นต้น และเมื่อมีการทำกิจกรรมที่แสดงออกถึงคุณค่าดังกล่าว ย่อมทำให้เกิดการยอมรับและผลตอบรับที่ดี ทำให้สัมพันธภาพดีขึ้น

“ผมไม่ชอบเรียน แต่ผมชอบงานประดิษฐ์ ใคร ๆ ก็หาว่าผมบ้า แต่ผมคิดว่าผมทำดีมากเลยเรื่องนี้ พอพลาดถูกจับก็มาติดคุกแต่ก็ตั้งใจจะเรียนเรื่องไฟฟ้านะ ไม่นั่นก็เรียน กคน. เอาเพื่อที่ว่าอย่างน้อยไม่เสียเวลาเปล่าเราก็ก็นั่งประดิษฐ์ของแปลก ๆ จากที่เหลือใช้ในเรือนจำ ทำไปก็เป็นสิ่งที่เราชอบ ก็หายเครียดด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5, 2566)

2.4 ผู้มิตรสัมพันธ์ จากการสะท้อนข้อมูลพบว่าในระยะแรกที่ไม่สามารถปรับตัวได้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะเริ่มมองหาเพื่อนที่มีความใกล้เคียงกัน เช่น มาจากหมู่บ้านเดียวกัน จังหวัดเดียวกัน มีบริบทชีวิตใกล้เคียงกัน ถูกจับในคดีคล้ายคลึงกัน เป็นต้น เพื่อผู้มิตรสัมพันธ์ ซึ่งการมีมิตรที่ดีในระหว่างการคุมขังจะช่วยให้ผ่อนคลายจิตใจได้บ้าง เพราะได้พูดคุยกับผู้อื่น ได้รับฟังเรื่องราวของผู้อื่นและสะท้อนกลับมายังตนเองว่ายังมีความโชคดีอยู่บ้างที่ไม่เจอเรื่องหนักหนาเหมือนเพื่อน หรือแม้แต่ได้รับความเห็นใจจากเพื่อนร่วมชะตากรรมเดียวกัน ส่งผลให้สามารถปรับตัวและใช้ชีวิตให้ผ่านพ้นจนเกิดการยอมรับต่อสภาพความเป็นอยู่ได้

“หนูเข้ามาที่นี่หนูอยากตายอย่างเดียว พอหนูรู้ว่าจะเข้าคุก หนูบอกแม่หนูว่าไม่ต้องห่วง ไม่ต้องหาเงินมาประกัน เราไม่ผิดเราจะสู้คดีได้ แต่ในใจหนูคือหนูเตรียมจะฆ่าตัวตายตั้งแต่วันแรกเลยที่มา แต่ไม่รอดสายตาของเจ้าหน้าที่นะพี่ แอบเอาเข้ามาไม่ได้หนูเลยไม่ตาย แต่ตอนเข้ามาหนูทุกขใจมาก (น้ำตาเริ่มไหล) หนูรับไม่ได้อะพี่เดินไปที่ไหนก็มีแต่คนไม่รู้จัก น่ากลัว ดีว่าหนูมีเพื่อนคนนี้แหละ (ชี้ไปที่ผู้ต้องขังหญิงรายหนึ่ง) เขาดูแลหนูอย่างดี คอยถามหนู คอยบอกหนู ตอนนี้นู้นึกก็พอทำได้แล้ว” (ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 10, 2566)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าแนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่เรือนจำ ประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การเผชิญปัญหา โดยผู้ให้ข้อมูลมีแนวคิดที่จะจัดการกับปัญหา กล่าวเผชิญปัญหา เชื่อว่าสามารถหาทางแก้ไขปัญหานั้นได้เพราะมีที่พึ่งพิง ดังเช่น เจ้าหน้าที่และเพื่อน 2) การเบี่ยงเบนความสนใจจากเรื่องที่คิดมากหรือกังวล โดยเฉพาะช่วงเวลารว่าง ช่วงเวลาที่เปิดให้ญาติมาเยี่ยม และช่วงเวลานอนเป็นช่วงเวลา ทั้งนี้แนวทางการจัดการความคิดดังกล่าว คือการเลือกทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ปล่อยให้ตนเองต้องอยู่เฉย 3) ตั้งคุณค่าของตนเอง ใช้

ความสามารถที่มีสร้างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งจะนำมาสู่คำชื่นชมทำให้ความรู้สึกที่เหวอเหวกลับมา มีกำลังใจมากขึ้น และ 4) การผูกมิตรสัมพันธ์ คือการจัดการชีวิตด้วยการหาที่พึ่งทางใจ มีเพื่อนคอยรับฟังและ พุดคุย ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวตัวคนเดียว

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตในชีวิตและค้นหาแนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่ เรือนจำประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านครอบครัว 2) ปัจจัยด้านการศึกษา 3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย และมีแนวทางสำคัญในการจัดการ ประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การเผชิญปัญหา 2) การเบี่ยงเบนความสนใจ โดยผลการวิจัยได้อธิบายว่าวิกฤตของชีวิตของผู้ต้องขังที่เป็นเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีเส้นทางชีวิตที่พบกับจุด วิกฤต ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้คาดคิดเอาไว้ เป็นสถานการณ์ที่ควบคุมไม่ได้ และมีหลายเรื่องให้คิดมากมาย ส่งผลต่อ สุขภาพจิตที่ย่ำแย่ รวมถึงต้องเปลี่ยนแปลงชีวิตไปจากเดิม เช่น เยาวชนบางคนกำลังอยู่ในช่วงการศึกษา เมื่อถูก จับกุมทำให้ต้องหยุดพักการเรียนเป็นระยะเวลานาน ในขณะที่เยาวชนบางคนเป็นคุณแม่่วัยใสและแม่เลี้ยงเดี่ยว ต้องจัดการสื่อสารเพื่อบอกกับลูกและฝากฝังญาติพี่น้องให้ดูแลลูก ทำให้เกิดความกังวลใจอย่างมาก

แนวการจัดการชีวิต (Life Management) ถือเป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่ควรเกิดขึ้นในช่วงของการเผชิญกับ วิกฤตของชีวิต โดยงานวิจัยของ ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ และประยูร สุยะใจ อธิบายถึงสถานการณ์วิกฤตของชีวิตที่ เกิดขึ้นแล้วแล้วมาจากการการเปลี่ยนแปลงและการตีความต่อปัญหาและให้ความหมายต่อปัญหาว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึง ประสงค์ ไม่ต้องการให้เกิด ตีความในเชิงลบ ทั้งสิ้น (ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ และประยูร สุยะใจ, 2558) ผลการสำรวจ พบว่าสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและสร้างวิกฤตในชีวิต ผู้วิจัยได้เรียงลำดับกลุ่มปัญหาไว้ ดังนี้ 1) การเสียชีวิตของคน รัก 2) การเปลี่ยนของสถานะทั้งการแต่งงานและการหย่าร้าง 3) การตั้งครรภ์ 4) การเปลี่ยนแปลงสถานะการเงิน เป็น ต้น หากไม่มีการจัดการหรือทำให้ปัญหาเหล่านี้บรรเทาลง ปัญหาเหล่านี้จะพอกพูนมากขึ้น สะสมปัญหามกลายเป็น ปัญหาที่หนักหนาหากเกินกว่าความสามารถของตนเองจะแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิยวรรณ ทศนาญชลี และคณะ ที่พบว่าวิกฤตของชีวิต มีความแตกต่างจากปัญหาชีวิตทั่วไป เพราะมีความรุนแรงและ ขยายออกไปเป็นวงกว้าง ไม่เคยมีแผนรองรับ ทำให้รับรู้ว่าเป็นปัญหานั้นเกินความสามารถของตนเองในการแก้ไข (ปิยวรรณ ทศนาญชลี และคณะ, 2559) โดย ชาตรี ปรีดาอนันท์สุข ได้กล่าวว่าการจัดการวิกฤตต้องอาศัยการบูรณา การและเตรียมความพร้อมเพื่อไม่ให้เกิดซ้ำซ้อน ดังเช่น การจับสัญญาณบอกเหตุล่วงหน้า เตรียมการรับมือ/หลีกเลี่ยง การควบคุมความเสียหาย การฟื้นฟูเข้าสู่สภาวะปกติ และนำมาถอดบทเรียนเป็นต้น (ชาตรี ปรีดาอนันท์สุข, 2556) อย่างไรก็ตามปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการวิกฤตดังกล่าวได้ คือ การเริ่มลงมือทำ แบ่งแยกปัญหาและจัดเรียงปัญหาที่ จำเป็นเร่งด่วนก่อน นอกจากนี้ยังพบว่าหากมีปัจจัยช่วยสนับสนุน ดังเช่น มีที่พึ่งหรือคนช่วยเหลือ แบ่งเบาปัญหา จะ ทำให้ผ่านวิกฤตได้เร็วมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วันชัย ธรรมสังการ และคณะ ที่พบว่าการจัดการชีวิตให้มี ความสุขดังเช่น การจัดการด้านเวลา การจัดการด้านคนที่เน้นการให้ความสำคัญกับสุขภาพตนเอง การจัดการด้านเงิน (วันชัย ธรรมสังการ และคณะ, 2565) ในขณะเดียวกันพบว่าปัญหาที่เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมต้อง เผชิญคือวิกฤตของชีวิต การแก้ไขและช่วยทำได้หลายรูปแบบ ดังเช่น การหนุนความเข้มแข็งหรือภูมิคุ้มกันทางใจ (อัจฉรา สุขารมณ์, 2559) โดยงานวิจัยของ ศิราณี อิ่มน้ำขาว และพูลสุข ศิริพูล ได้กล่าวไว้ในวัยเด็กนั้นหากเด็กถูก กระตุ้นตามวัยและมีพัฒนาการตามวัยทำให้เกิดการจัดการชีวิตได้ดี ซึ่งได้วิเคราะห์ถึงความเป็นเหตุและผล (Consequences) พบว่าสิ่งที่เกิดขึ้นก่อน อันเป็นเหตุให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีสามารถจัดการชีวิตได้ดี คือ 1) การเลี้ยงดู ของครอบครัวที่ส่งเสริมด้านความเป็นอยู่ที่ดี เช่น พักผ่อนตามวัย ได้รับอาหารที่มีประโยชน์ 2) มีการส่งเสริมเรื่องการ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ดังเช่น การส่งเสริมความเป็นตัวเอง ส่งเสริมเป้าหมายและทางเลือกให้เด็กตัดสินใจเอง 3) การ ส่งเสริมวินัยเชิงบวกให้เด็กตอบสนองได้อย่างเหมาะสม 4) การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่ 5) จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ เป็นต้น (ศิราณี อิ่มน้ำขาว และพูลสุข ศิริพูล, 2563) นอกจากนี้การส่งเสริมเรื่องปัจจัยการแก้ปัญหาจาก

ภายนอก เช่น การให้คำแนะนำแนวทางการจัดการ การช่วยแก้ปัญหา เป็นต้น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการปัญหาทำได้รวดเร็วขึ้น โดยเฉพาะครอบครัวมีส่วนต่อการช่วยเหลือด้านนี้อย่างมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิษณุ อภิสมจารโยธิน ที่พบว่าวัยรุ่นหญิง กลุ่มมารดาวัยรุ่น จะสามารถจัดการชีวิตได้ดีโดยมีปัจจัยเสริม ดังเช่นการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว โดยมีประสิทธิภาพในการทำนายได้ร้อยละ 48.60 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิษณุ อภิสมจารโยธิน, 2563)

เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยพบว่าแนวทางการจัดการชีวิตในระยะแรกของการเข้าสู่เรือนจำ/ทัณฑสถาน ถือเป็นกระบวนการจัดการเพื่อให้ปัญหาชีวิตคลี่คลายลง เนื่องจากมนุษย์มีความต้องการพื้นฐานที่สอดคล้องกัน สามารถอธิบายเพิ่มเติมดังแนวคิดความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, A. H., 1954) ที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนย่อมมีความมุ่งหมายในชีวิต เพื่อที่จะบรรลุต่อการเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์แบบ การต้องการก้าวขึ้นมาในขั้นที่ 5 ที่เป็นขั้นสูงสุดตามแนวความคิดนี้ จะต้องได้รับการตอบสนองของความต้องการต่าง ๆ ในลำดับขั้นทั้ง 4 ขั้นเบื้องต้นอย่างเพียงพอก่อน นั่นคือ 1) ด้านร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการเพื่อให้ชีวิตอยู่รอด อยู่ได้อย่างสมดุล เช่น ต้องการน้ำ อากาศ สภาพแวดล้อมที่ดี เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเข้าสู่เรือนจำเป็นการลดทอนความสมดุลด้านร่างกาย 2) ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) คือ ต้องการอยู่อย่างสงบ มีระเบียบวินัย ไม่ถูกรุกราน ในขณะที่บรรยากาศภายในเรือนจำทำให้ข้อมูลรับรู้ว่าเป็นพื้นที่ที่ไม่ปลอดภัย เพราะไม่รู้จากใคร ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งได้สะท้อนความรู้สึกแรกที่เข้าสู่เรือนจำว่าตนเองต้องปกป้องพื้นที่ของตนเอง เพราะยังไม่รู้วัฒนธรรมหรือธรรมเนียมปฏิบัติ (Norm) ภายในเรือนจำ 3) ความต้องการทางด้านสังคม (Social Need) คือ ได้รับความรักจากครอบครัว เพื่อน หรือคนรอบข้าง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่ผู้ให้ข้อมูลมีการจัดการปัญหาด้านการผู้มิตรสัมพันธ์เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการตอบสนองทางด้านสังคม โดยนำความรู้สึกเชิงบวกจากการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีมาใช้ในการดำรงชีวิตในระยะแรกของการเข้าสู่เรือนจำ ทำให้รู้สึกอุ่นใจ มีเพื่อนคอยเป็นที่พึ่งพาให้คำแนะนำได้ 4) ความต้องการทางเกียรติยศ ชื่อเสียง และความภูมิใจ (Self-esteem need) เป็นความต้องการขั้นที่สูงขึ้นกว่าการได้รับการยอมรับทางสังคม นั่นคือ การมีชื่อเสียง ได้รับการยกย่อง ในที่นี้บางรายอาจปรับตัวและเข้าอยู่ในกลุ่มต่าง ๆ ภายในเรือนจำ และพัฒนาความสามารถเพื่อให้ได้รับการยอมรับ และ 5) ความต้องการตระหนักในตนเอง (Self-actualization need) เป็นขั้นสูงสุดที่จะเกิดขึ้นได้หลังจากที่เกิดการปรับตัว มีเวลาคิดทบทวนต่อตนเอง

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการเป็นพื้นฐานเพื่อให้เกิดการบรรลุเรื่องของการเข้าใจในตนเอง แต่เมื่อชีวิตอาจไม่เป็นไปตามความคาดหวัง ความต้องการเหล่านี้สูญหายไป ก่อให้เกิดเป็นปัญหาหรือวิกฤตของชีวิต หากปล่อยเอาไว้เนิ่นนานอาจก่อให้เกิดความเครียดสะสมและเป็นปัญหาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตและหลักหินสังคมได้ ดังนั้นสรุปได้ว่าในสถานการณ์การต้องโทษและถูกตัดสิทธิออกจากราชการ ผู้ต้องขังในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่ควรอยู่ในระบบการศึกษา ต้องหลุดหรือพักการศึกษาเพื่อมารับโทษ การส่งเสริมภายในเรือนจำมีความจำเป็นต้องพัฒนาด้านทักษะการคิด การยอมรับปรับตัว ควบคุมกัน การจัดการชีวิตเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่มีความจำเป็นเพื่อทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนที่สูญเสียความเชื่อมั่นต่อความสามารถของตนเอง เชื่อว่าตนเองมีข้อจำกัดในการทำงานหรือการศึกษาต่อในอนาคต สามารถฟื้นคืนจากสถานการณ์ที่เลวร้ายนี้ได้ ด้วยกระบวนการสำคัญ คือ 1) การเผชิญปัญหา 2) การเบี่ยงเบนความสนใจ 3) การตั้งคุณค่าของตนเอง และ 4) การผูกมิตรสัมพันธ์

องค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตชีวิตของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม 3 อันดับแรก คือ 1) ครอบครัว 2) การศึกษา 3) สภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย โดย

พบว่าเกือบทุกเหตุการณ์ที่เป็นจุดเริ่มต้นมาจากความเข้มแข็งของครอบครัวเป็นหลัก หากเสาหลักของบ้านมีการเปลี่ยนแปลงกะทันหันในทางลบ จะส่งผลกระทบต่อคนอื่น ๆ ในครอบครัวตามมาก โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีวุฒิภาวะด้านต่าง ๆ และประสบการณ์การรับมือกับวิกฤตที่น้อยกว่าผู้ใหญ่ทำให้มีภูมิคุ้มกันต่ำ พลัดพลั่งจนเข้าสู่เรือนจำในที่สุด แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาคั้งนี้พบองค์ความรู้ใหม่ในเรื่องแนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่เรือนจำสำหรับเด็กและเยาวชนที่ต้องโทษในเรือนจำครั้งแรก มี 4 แนวทาง 1) การเผชิญปัญหา ซึ่งพบว่าเด็กและเยาวชนที่มีการจัดแบ่งกลุ่มของปัญหาและจัดการทีละปัญหาตามลำดับจะฟื้นตัวต่อวิกฤตได้เร็ว 2) การเบี่ยงเบนความสนใจจากเรื่องที่คิดมากหรือกังวล ไปสู่การทำกิจกรรมเพื่อลดเวลาที่สร้างความรู้สึกละเลยได้ ทำให้ปรับตัวได้เร็ว 3) ดึงคุณค่าของตนเอง ใช้ความสามารถสร้างเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ทำให้รู้สึกว่าชีวิตยังมีคุณค่าจึงลดภาวะเรื่องการคิดฆ่าตัวตายลงได้ และ 4) การผูกมิตรสัมพันธ์ ทำให้เกิดการปรับสภาพจิตใจกับเพื่อน รวมถึงได้รับคำแนะนำจากเพื่อนในเรื่องการปรับตัวในเรือนจำจึงไม่รู้สึกโดดเดี่ยว

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการตามแนวทางการศึกษา โดยคัดเลือกกรณีศึกษาที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนในเรือนจำ ทัศนสถาน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนพระนครศรีอยุธยา คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากผู้มีประวัติเคยทำร้ายตนเองหรือผู้อื่น และได้รับความเห็นว่าเป็นกลุ่มเผ่าระวังพิเศษ คัดเลือกมาทั้งสิ้น 12 กรณีศึกษา แบ่งเป็นเพศชาย 8 คน เพศหญิง 3 คนและเพศทางเลือก 1 คน อายุอยู่ระหว่าง 16-25 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเกิดวิกฤตในชีวิตของผู้ต้องขังเด็กและเยาวชน และแนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่เรือนจำของผู้ต้องขังเด็กและเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตในชีวิตของผู้ต้องขังเด็กและเยาวชน ใน 3 อันดับแรก คือ 1) ปัจจัยด้านครอบครัว 2) ปัจจัยด้านการศึกษา 3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย นอกจากนี้พบว่า แนวทางการจัดการชีวิตเมื่อเข้าสู่เรือนจำประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การเผชิญปัญหา 2) การเบี่ยงเบนความสนใจจากเรื่องที่คิดมากหรือกังวล 3) ดึงคุณค่าของตนเอง และ 4) การผูกมิตรสัมพันธ์ ดังนั้นสามารถเสนอ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) การเข้าสู่เรือนจำในครั้งแรก เป็นสถานการณ์ที่สร้างความเครียด กังวลและส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต โดยผลการวิจัยพบว่าแนวทางการจัดการชีวิตต้องใช้ทักษะเรื่องการเผชิญปัญหา และการดึงคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ดังนั้นเสนอแนะให้จัดทำโครงการเพื่อนใจ หรือเพื่อนที่เป็นผู้ต้องขังที่มีความสามารถในการปรับตัวได้คอยให้คำแนะนำ 2) เสนอแนะให้หน่วยงานกรมราชทัณฑ์ได้จัดทำโครงการส่งเสริมด้านสุขภาพจิต ส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อทำให้ผู้ต้องขังกลุ่มเด็กและเยาวชนรู้สึกผ่อนคลายเนื่องจากการศึกษาคั้งนี้คณะผู้วิจัยได้รับทุนสนับสนุนการดำเนินโครงการพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมและแรงงานนอกระบบ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ซึ่งได้เข้าพื้นที่เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพด้วยการสอนทักษะอาชีพต่าง ๆ ตามความต้องการของแต่ละที่ ทำให้ทราบว่าการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายสอดคล้องกับความสนใจของผู้ต้องขังเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน เช่น ด้านทัศนคติที่มีต่อการศึกษา ด้านสัมพันธ์กับผู้อื่นด้านนโยบายที่ถูกผลักดันให้เข้ากับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้ต้องขังกลุ่มนี้ เป็นต้น ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป คือ ในการศึกษาครั้งนี้งานศึกษากับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ต้องโทษในครั้งแรก ซึ่งผู้วิจัยค้นพบว่ารูปแบบของวิกฤตในชีวิตหลังเข้าเรือนจำของกลุ่มที่มีการกระทำผิดซ้ำมีความเหมือนและแตกต่างจากกลุ่มแรก ดังนั้นเสนอแนะให้มีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการชีวิตในภาวะวิกฤตการเข้าเรือนจำของกลุ่มที่ต้องโทษครั้งแรกและกลุ่มกระทำผิดซ้ำเพื่อสร้างองค์ความรู้ในเรื่องการช่วยเหลือให้เกิดการปรับตัวที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2565). รายงานสถานการณ์การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน 1 ตุลาคม 2564 - กันยายน 2565. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.
- กรมราชทัณฑ์. (2566). รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 31 สิงหาคม 2566 จาก http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_index.php
- ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ์ และประยูร สุยะใจ. (2558). การปรับตัวในสถานการณ์วิกฤตของชีวิต. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 1(2), 23-32.
- ชาติรี ปรีดาอนันท์สุข. (2556). เปลี่ยนมุมมองของการจัดการวิกฤตด้วยแนวคิดการจัดการวิกฤตเชิงบูรณาการ. วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร, 8(1), 27-38.
- ปิยวรรณ ทศนาญชลี และคณะ. (2559). การจัดการชีวิตในภาวะวิกฤตการตั้งครมที่ไม่พร้อมของหญิงวัยรุ่นภายใต้บริบทจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก. วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, 8(2), 251-266.
- ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 10. (26 กรกฎาคม 2566). การศึกษาแนวทางการจัดการชีวิตของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมภายใต้บริบทเรือนจำและทัณฑสถาน. (ปิยวรรณ ทศนาญชลี, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5. (5 กรกฎาคม 2566). การศึกษาแนวทางการจัดการชีวิตของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมภายใต้บริบทเรือนจำและทัณฑสถาน. (ณัฐชนา พุทแสง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 6. (12 กรกฎาคม 2566). การศึกษาแนวทางการจัดการชีวิตของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมภายใต้บริบทเรือนจำและทัณฑสถาน. (ณัฐชนา พุทแสง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 9. (19 กรกฎาคม 2566). การศึกษาแนวทางการจัดการชีวิตของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมภายใต้บริบทเรือนจำและทัณฑสถาน. (ณัฐชนา พุทแสง, ผู้สัมภาษณ์)
- พิษณุ อภิสมจารโยธิน. (2563). การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการจัดการชีวิตของวัยรุ่นหญิงมารดาวัยรุ่นและครอบครัว. วารสาร BU Academic Review, 19(1), 48-61.
- ภานิดา รักกลิ่น. (2565). การศึกษาการจัดการภาวะวิกฤตชีวิตและคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวไทย สายการบินกาดำ ในช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19. ใน รายงานการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 1 วันที่ 28 มกราคม 2565. สถาบันเทคโนโลยีการบินและอวกาศ.
- วันชัย ธรรมสังการ และคณะ. (2565). องค์ความรู้ในการจัดการชีวิตให้มีความสุข: กรณีศึกษาชาวสวนผู้ประสบความสำเร็จจากการคิดนอกกรอบ. วารสารมนุษยศาสตร์, 22(3), 50-67.
- ศิริณี อิ่มน้ำขาว และพูลสุข ศิริพล. (2563). ทักษะการคิดเชิงบริหารจัดการชีวิตในเด็กปฐมวัย: การวิเคราะห์หัตถ์โนทัศน์. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 30(3), 10-22.
- สิริพร สมบูรณ์บุรณ. (2560). การจัดการชีวิตอย่างชาญฉลาด. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- อัจฉรา สุขารมณ์. (2559). การฟื้นฟูพลังใจในภาวะวิกฤต. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 4(1), 209-220.
- Maslow, A. H. (1954). Motivation and Personality under "A Theory of Human Motivation. Retrieved August 9, 2023, from http://s-f-walker.org.uk/pubsebooks/pdfs/Motivation_and_Personality-Maslow.pdf.